

IEROBEŽOTĀ VĒLĒŠANU NOVĒROŠANAS MISIJA Latvija — Ārkārtas Saeimas vēlēšanas, 2011. gada 17. septembris

PAZIŅOJUMS PAR PROVIZORISKAJĒM NOVĒROJUMIEM UN SECINĀJUMIEM

Rīga, 2011. gada 18. septembrī ó Atsaucoties uz Latvijas Republikas Past v g s p rst vniec bas OSCE uzaicin jumu, OSCE Demokr tisko un cilv kties bu instit ciju birojs (ODIHR) izveidoja 17. septembra Saeimas rk rtas v l –anu nov rot ju ierobeflotu misiju (LEOM).

V l –anas tika v rt tas saska ar OSCE saist b m un starptautiskajiem demokr tisko v l –anu standartiem, k ar Latvijas likumiem. Tš pazi ojums par provizoriskajiem nov rojumiem un secin jumiem tiek sniegts pirms procesa nosl g–an s. V l –anu gal gais nov rt jums, citastarp , b s atkar gs no t , k norit s atliku–ie v l –anu procesa posmī, tostarp, sa emto s dz bu un apel ciju izskat –anu jau p c v l –anu dienas. Aptuveni asto as ned as p c v l –anu procesa beig m OSCE/ODIHR sniegs vispus gu gala zi ojumu, kur b s atrodamas ar rekomend cijas iesp jumiem uzlabojumiem.

Atbilsto–i OSCE/ODIHR metodolo ijai attiec b uz LEOM, misij ietilpa ilgtermi a nov rot ji, ta u taj nebija stermi a v l –anu nov rot ju. OSCE/ODIHR LEOM neveica vispus gu un sistem tisku v l –anu dienas nov ro–anu, bet apmekl ja noteiktu skaitu v l –anu iecirk u.

PROVIZORISKIE SECINĀJUMI

17. septembra rk rtas Saeimas v l –anas notika demokr tisk un plur listisk vid , ko raksturoja tiesiskums, cie a pret pamatbr v b m, funkcion jo–as demokr tisk s instit cijas un patiesa izv les iesp ja starp partij m, kuras pied vāja dafl das politisk s platformas.

Par kr sliem 100-viet gaj *Saeimā* (parlament) sacent s tr spadsmiit politisko partiju un apvien bu saraksti. Politisk skatuve joproj m pamat ir dal ta ar etnisko un lingvistisko robefl– autni. Lai ar daflas partijas cent s uzrun t abas galven s valodu kopienas, tom r partijas liel m r joproj m tiek uztvertas k t das, kas p rst v vai nu latvisko¹, vai ar iev rojamo krievvalod go iedz vot ju da u, no kuriem daudzi ir ar nepilso i. Kaut ar pras ba p c pilson bas tiek atz ta par pie emamu ierobeflojumu ties b s balsot, fakts, ka nepilso i, kas sast da aptuveni 16 % no pieaugu–o valsts iedz vot ju skaita, nevar piedal ties v l –anu proces un nav p rst v ti, joproj m ir izaicin jums.

Priek–v l –anu kampa a bija sam r ietur ta, t intensific j s tikai p d j ned . Politiskais diskurss virpu oja ap ekonomisko situ ciju. Lielu kampa as pas kumu un stendu viet pretendenti koncentr jas uz maz ku sapul u organiz –anu un druk tu kampa as materi lu izplat –anu. Pla–i tika izmantots ar internets.

Labi att st tie un sam r stingrie kampa u finans –anas noteikumi nodro–in ja procesa caurskat m bu. Partijas un kandid ti kopum iev roja kampa u finans –anas noteikumus, p rk pumi tika izmekl ti tri un un nekav joties.

¹ Apz m jums ūlatviskiō vai ōkrieviski run jo–aisō tiek lietots attiec b uz tiem, kuru pirm valoda vai m j s lietot valoda ir latvie–u vai krievu.

Tiesiskais regulējums kopumā nodrošina ja stabilu pamatu demokrātikai valsts norisei, kaut gan joprojām pastāv vieta turpmākiem uzlabojumiem saskaņā ar OSCE saistībām, pat attiecībā uz kandidātiesībām. Šī pirms valsts izsludināšanas, tiesiskais regulējums tika piemērots pat arhaiskajiem rakstiem valsts apstākļiem.

Lielākā daļa OSCE/ODIHR LEOM sarunbiedru pauda priecību par valsts administrācijas objektivitāti un profesionālismu. Centrālā valsts komisija (CVK) administrācija negaidīti rakstām valsts profesionāli, tiekot galvenajam laika ierobežojumu. CVK sēdes norisinājās kolektīvi, gaisotnība bija atvērta starptautiskajiem un vietējiem novērotājiem, kā arī medijiem.

Mediji valstij nodrošina piekļu dažādiem politiskajiem viedokļiem. Kampaņas atspoguļojums medijos sevišķi vairākas debātes sabiedriskajās un privātajās kanālos, pamatā tajos piedalījās galvenās personas. Sarunbiedri pauda bažas par politiskajās partijās pastāvošo praksi maksimāli atspoguļojumu ziņās un redakcijas komentāros.

Sievietes joprojām ir mazāk pārstātas galvenajās lēmējvaras iestādēs, kaut arī nepastāv nevienas formāls – rslis sievietu vienlīdzīgai daļībai politiskajās dzīvē. Nepastāv arī kādi patērējamie nolikumi, kas veicinātu viņu iesaistīanos.

Balsošana nedaudzajos valsts iecirkņos, ko apmeklāja OSCE/ODIHR LEOM, noritēja labi organizētā veidā. Valsts komisijas ieviešana procedūru un profesionāli pildīja savus pienākumus. Balsošanas kārtību ieviešana un gadījuma rakstura pārraudzība nevienu nodrošina balsošanas aizklātību. Balsu skaits un tabulcīņa bija labi organizēta un caurskatāma, kaut arī dažos iecirkņos balsu skaits bija ievērojami mazāks.

PROVIZORISKIE NOVĒROJUMI

Vēlēšanu fons

17. septembra valsts bija pirmās rakstām Saeimas (parlament) valsts kop – Latvijas Republikas dibināšanas 1918. gadā. Tas izrietēja no politiskās krīzes, kuras rezultātā Saeima tika atlaista 10 mēnešus pēc tās ieviešanas. Lielāko skaitu vietu 2010. gada 2. oktobra valsts (33) ieguva apvienībā šā vienotībā, kura veidoja valdību ar šā Zāo un Zemnieku savienību (22 vietas). šā Saskaņas Centrs ieguva 29 vietas un kļuva par lielāko opozīcijas apvienību. šā Nacionālā apvienībā un šā Par labu Latvijai ieguva pa 8 vietām katrā.

2011. gada maijā tika veikta kriminālā izmeklēšana, kas skāra arī dažus prominentus politiķus; Korupcijas apkarošanas un novēršanas birojs (KNAB) lūdz Saeimu atņemt vienam no tās locekļiem parlamenta imunitāti, lai veiktu kratīšanu viņam. 26. maijā Saeima balsoja to neatbalstīt. Prezidents Valdis Zatlers, kura pilnvaru beigu termiņš bija 7. jūlijā, nolma atlaist parlamentu. Saskaņā ar Konstitūciju, ja prezidents vēlas atlaist Saeimu, jānotiek tautas nobalsošanai par šo jautājumu.² 23. jūlijā tautas nobalsošanā tika gūts pierādinošs atbalsts Saeimas atļaušanai.³

Tostarp 2. jūnijā parlaments par jauno prezidentu ievēlēja Andri Bērziņu, kura pilnvaras stājas spēkā 8. jūlijā. Turpmākās nozīmīgās izmaiņas politiskajā situācijā notika 2011. gada vasarā. Bijušais prezidents Zatlers dibināja savu partiju šā Zatlera reformu partiju; šā Tautas partijās

² Ja valstij atbalsta prezidentu, parlaments tiek atlaists un divu mēnešu laikā tiek ieplānotas jaunas valsts. Ja valstij neatbalsta šo iniciatīvu, prezidentam ir jāatkāpjas.

³ 94.3% valstij balsoja par parlamenta atļaušanu, 5.4% bija pret. Valstij aktivitāte bija 44.7%.

kongres tika nolemts partiju likvidēt, bet šPirm partija-Latvijas Ceļš tika pārdēvēta un tika atļauts tās dalībniekiem kandidēt uz vēlēšanām.

Vēlēšanu sistēma un tiesiskais ietvars

Latvija ir parlamentāra republika, kur likumdošanas vara pieder vienpalātas parlamentam (*Saeimai*), kuru ievieš četru gadu pilnvaru termiņus.⁴ Visi 100 *Saeimas* deputāti tiek ievietoti piecos daudzmandatīvos apgabalos, izmantojot atvērto sarakstu proporcionalo pārstāvniecības sistēmu, pārvarot piecu procentu barjeru no nodoto balsu skaita. Vēlēti var atdot balsi par vienu no sarakstiem un tiem ir dota iespēja paust pozitīvu un negatīvu attieksmi par izraudzīto saraksta kandidātiem.⁵

Parlamenta vēlēšanu tiesisko ietvaru pamatregulē Konstitūcija un *Saeimas* vēlēšanu likums. Tos papildina likums šPār Centrālās vēlēšanu komisiju, Politisko organizāciju finansēšanas likums un likums šPār priekvēlēšanu akciju pirms *Saeimas* vēlēšanām. Daflus tiesiskoregulējuma aspektus nosaka un atsevišķi Centrālās vēlēšanu komisijas (CVK) lēmumi un instrukcijas.

Vēlēšanu tiesiskais ietvars tika grozīts, – gada 16. jūnijā un 14. jūlijā pieņemti noteikumi par pirmstermiņa vēlēšanu – tika mainīta kampaņas un balsošanas pastu termiņi, sākta priekvēlēšanu termiņa kampaņas tirdzniecība, griesti bija samazināti uz pusēm.⁶ 2011. gada 3. martā pieņemtie grozījumi sniedza iespēju tiesniešiem piedalīties vēlēšanās neatstājot amatu līdz brīdim, kad tie tiek ieviešti.⁷ Līdzekļu šķērsam 8. septembrī *Saeima* veica grozījumus Krimināllikumā, tajā iekļaujot noteikumus, kas attiecas uz nelikumīgu kampaņas veikšanu. Tiesiskie grozījumi šķērsoja pilsoniskās tiesiskās ietvaru.

Tiesiskais ietvars kopumā nodrošina stabili pamatu demokrātijai vēlēšanu norisei, kaut gan joprojām pastāv vieta turpmākiem uzlabojumiem saskaņā ar OSCE saistbūm. *Saeimas* vēlēšanu likums neaizliedz individuāli kandidātiem startēt vēlēšanās, kas, kā jau tas bija minēts OSCE/ODIHR ziņojumā par 2010. gada vēlēšanu, ir pretrunā ar 1990. gada OSCE Kopenhāģenas dokumenta paragrāfu 7.5.⁸

Ar lustrācijai pakļautajām personām nav atļauts kandidēt. Tiesiskie nosacījumi būtu vērtējami.⁹

Nepilsoņiem nav balsstiesību (skat. šMazākumtautību dalība). Kaut arī prasība par pilsonības tiek atzīta par pieņemamu ierobežojumu tiesības balsot, fakts, ka nepilsoņi, kas sastāda aptuveni 16% no vēlēšanu vecumu sasniegušo valsts iedzīvotāju skaita, nevar piedalīties vēlēšanu procesā un nav pārstāvēti, joprojām ir izaicinājums. Papildus jāpiemin, ka derīgā Latvijas pase ir vienīgais vēlēšanās pieejamais dokuments. Baflā rada tas, ka aptuveni 2.6% balsstiesīgo pilsoņu, kuriem nav derīgas pases, potenciāli var tikt ierobežotas tiesības.¹⁰

⁴ Saskaņā ar Satversmes 13. pantu, jaunais parlaments rīkrtas vēlēšanu dā ir ieviešts tikai uz trim gadiem.

⁵ Višvar atzīmēt š+0 pie kandidātvērdā, ja tie vēlas, lai –ie kandidāti tiktu pārvērtēti uz augšu sarakstā, vai izēmt kandidātu no saraksta, izsvērtot viņā vārdū.

⁶ Jaunie griesti ir 282,559 lati vai aptuveni 400,000 eiro katram sarakstam.

⁷ *Saeimas* vēlēšanu likuma 6. pants.

⁸ OSCE/ODIHR Gala ziņojums par 2010. gada 2. oktobra *Saeimas* vēlēšanu ir pieejams –eit www.osce.org/odihr/elections/latvia.

⁹ Lietišfidanoka pret Latviju, Eiropas Cilvēktiesību tiesā nolēma, ka šLatvijas institūcijām ir periodiski likum noteiktais ierobežojums, lai to pāc iespējātr k atceltu. š App. no. 58278/00, 2006. gada 16. martā. Skatīt ar šAdamsons pret Latviju”, App. no. 3669/03, 2008. gada 24. jūnijā, kad tiesā nolēma, ka ierobežojumi pār pāprasības iesniedzējā tiesības kandidēt.

¹⁰ Saskaņā ar Iekšlietu ministrijas Pilsonības un Migrācijas lietu pārvaldes datiem, 2011. gada 1. septembrī bija 38,893 pilsoņi balsošanas vecumā, kuriem nebija derīgas pases. Pase maksāno 5 līdz 50 latiem (aptuveni 7 un 70 eiro), atkarībā no pieteikuma iesniedzējā vecuma un nepieciešamā izgatavošanas termiņa. Skat.

Vēlēšanu administrācija

2011. gada rkr rtas parlamenta v l –anas administr tr s l me u p rvalde, kas sast v no CVK, 119 Pa–vald bu v l –anu komisij m (PVK)¹¹ un 1027 v l –anu iecirk u komisij m (VIK), tostarp, 77 rvalst s.¹² CVK un PVK ir past v gas instit cijas, kas ieceltas ar etru gadu pilnvaru termi u. CVK sast v ir devi i locek i, no kuriem asto us, saska ar politisko partiju nomin cij m, amat iece Saeima, bet vienu ó Augst k tiesa. PVK, kas sast v no 7 l dz 15 locek iem un kurus iece viet j s pa–vald bas, ir atbild gi par VIK izveidi. Politisk s partijas un vismaz 10 v l t ju grupas ir ties gas izvirst savus p rst vjus PVK un VIK. Ta u pamat to locek us iece no pa–vald bu darbinieku vai citu ier d u vidus, kam jau ir iepriek– ja v l –anu pieredze.

Visum CVK v l –anas administr ja profesion li, tiekot gal ar laika ierobefojumu. CVK s des bija atv rtas starptautiskajiem un viet jiem pilsonisk s sabiedr bas nov rotajiem, ka ar medijiem. V l –anu iecirk i darboj s likum noteikto termi u ietvaros. Tika izveidoti ar v l –anu iecirk i, kas b tu pieejami v l t jiem ar invalidit ti. Kopum OSCE/ODIHR LEOM sarunbiedri pauda augstu pa v bu v l –anu administr cijai.

rvalst s dz vojo–ie v l t ji var ja balsot pa pastu. 539 v l t ji no 3. augusta l dz 2. septembrim re istr j s k d no 21 rvalst s eso–ajiem VIK, kas administr v l –anas pa pastu. OSCE/ODIHR LEOM sarunu biedri uzskat ja, ka tik mazs skaits ir skaidrojams ar v l t ju nev l –anos s t t pasi pa pastu, lai t tiku apz mogota, k to prasa likums.

Septembra s kum uz s kto CVK v l t ju inform –anas pas kumu intensit te palielin j s, tuvojoties v l –anu dienai. Inform cija tika sniegta dafl dos veidos – im m r im tika izmantota CVK m jas lapa, informat vie plak ti v l –anu iecirk os, rekl mas av z s un diennakts informat v t lru a l nija. CVK izmantoja ar sabiedriskos un priv tos medijus, pamat – TV un radio stacijas, lai sasniegtu v l t jus. Iz emot su pamatinform ciju par v l – n m angliiski un krieviski, v l t ju inform cijas materi li bija sagatavoti tikai latvie–u valod .

Kandidātu reģistrācija un kampaņas vide

Kopum –m v l –an m CVK bija re istr ju– s devi as partijas un etras apvien bas. Visas partijas, iz emot vienu, iesniedza kandid tu sarakstus visos piecos v l –anu apgabalos.¹³ Pavisam balot j s 1,092 kandid ti. S kotn ji CVK no šKrist go demokr tu savien basō saraksta bija izsv trojusi divus kandid tus, jo vi u sod m ba nebija dz sta, ta u ar tiesas l mumu tie tika atjaunoti (Skat. šS dz bas un apel cijasō). Partijas šPar cilv ka ties b m vienot Latvij ō kandid ts iesniedza s dz bu Valsts valodas centr (VVC) par diviem šSaska as Centraō kandid tiem, apgalvojot, ka vi iem nav pietiekmas latvie–u valodas zin –anas.¹⁴

Dafl d s kandid jo– s partijas un apvien bas pied v ja pla–u politisko viedok u kl stu. Galvenie s ncen–i bija abas valdo–aj koal cij eso– s "Vienot ba" un "Za o un zemnieku savien ba"

http://www.pmlp.gov.lv/en/pakalpojumi/pricelist/passport_fees.html

¹¹ Tai skait ir devi as Pils tu v l –anu komisijas un 110 Re ion l s v l –anu komisijas.

¹² Tē VIK ir izveidoti 39 pasaules valst s aptuveni 50000 rvalst s dz vojo–o v l t ju vajadz b m.

¹³ Partija šBr v ba. Br vs no bail m, naida un dsm mō iesniegusi kandid tu sarakstus trijos v l –anu apgabalos.

¹⁴ Atbildot uz s dz bu, divi šSaska as Centraō kandid ti tika uzaicin ti uz valodas testu, p c kura s dz ba tika noraid ta k nepamatota. Visi tr s kandid ti ir Liepajas pils tas Domes deput ti. Saska ar VVC, ikvienam ir ties bas iesniegt s dz bu par iev l t s amatpersonas valodas zin –an m. V l –anu likums nepieprasa latvie–u valodas zin –anas k priek–noteikumu kandid –anai. Kandid ti, piesakot savu kandidat ru CVK, iesniedz latvie–u valodas prasmju pa–nov rt jumu.

(kandidāta atsevišķi), "Saskaņas centrs", kas pārsvarā tiek uzskatīta par krievu mazākuma pārstāvi, un diezgan triecienīgus guvumus šZatlera Reformu partijai. Lielākā daļa ārkārtas vēlēšanu rezultātu partiju piedalījās 2010. gada vēlēšanās, tostarp ar 88 no 100 iepriekšējās Saeimas deputātiem.

Lai arī vēlēšanu dalībnieki kampaņas varēja īstenot brīvi, tas noritēja neuzkrītoši, vienīgi pārdzirdēti pirms vēlēšanu tās kļuva redzamas. Ekonomiskā krīze, šīs kampaņas laiks un samazinātie tirdzniecības grieštie diezgan ievrojami iespaidoja kampaņu. Visas politiskās partijas, ar kuru pārstāvjiem tikās OSCE/ODIHR LEOM, norādīja, ka vēlēšanu bija pieejami ierobežoti kampaņas resursi. Rezultāti bija redzami diezgan maz plānoti, notika nedaudz kampaņu pasākumi, un maksas reklāmu skaits medijos bija ierobežots. Politiskās partijas koncentrēja uzmanību uz lētākām komunikācijas stratēģijām, piemēram, organizējot nelielas tikšanās, kā arī izmantojot internetu un sociālos tīklus. 12 no 13 sarakstiem bija izveidojuši savas interneta lapas, kā arī Tv tēra kontus; 9 sarakstiem bija lapa portālā Facebook, bet astoņi saraksti publicēja ziņas www.draugiem.lv šopopulārākajās Latvijas sociālajās tīklās. Pret vēlēšanu kandidātiem brīviem tika vērstas arī negatīvas kampaņas medijos jeb tādā veidā *kompromāts*.

Starp galvenajām kampaņas tēmām bija ekonomiskā krīze, tās ietekme uz budžetu un sociālajiem apstākļiem, mazākumrāš demogrāfiskā situācija Latvijā. Sabiedrības novecošana, zemie dzimstības rādītāji, Latvijas pilsoņu emigrācija uz ārzemēm šīs bija tēmas, kas periodiski atkārtotas partiju programmās.

Politisko ainu joprojām sadalīja etniskās un valodas līnijas, lielā mērā uztverot partijas kā tēdas, kas pārstāv vai nu latviešus, vai arī ievrojamo krievvalodgo iedzīvotāju. Kā pozitīvu tendenci var minēt to, ka daļas lielās partijas uzskatīti centās uzrunāt abas kopienas. Visas partijas un apvienības savos sarakstos bija iekļuvušas daļdu tautpārstāvju, un daļas politiskās partijas sagatavoja kampaņas materiālus abās valodās. No galvenajiem sēncēm - šTmesera reformu partijai, šZatlera reformu partijai un šSaskaņas centram - bija interneta mājas lapas divs valodās; šVienotība daļas apgabalos, kuros pamatdzīvotāji krievvalodgo iedzīvotāji, kampaņu veica krievu valodā. Rīgā šZaļo un Zemnieku savienība daļā bezmaksas laikrakstu šZaļo, Rīgā! krievu un latviešu valodās.

Kampaņas finansējums

Kampaņas finanšu noteikumi ir labi izstrādāti un salīdzinoši stingri. Par kampaņas finansēšanas noteikumu izpildes uzraudzību atbild KNAB, kam ir izmeklēšanas un soda realizēšanas pilnvaras. Tam ir pilna pieeja visai politisko partiju finanšu informācijai un kontu izrakstiem. Ziedotājiem, pēc KNAB prasības, jāsniedz informācija par to ienākumiem, uzkrājumiem un paumiem, kā arī dokumentus, kas apliecina sniegtā ziedojuma avota likumību. Kampaņas tika finansētas ar privātiem ziedojumiem, kuru grieštie ir noteikti 100 minimālo mēnešalgu apmērā.¹⁵ Ziedojumi no ārzemju vai anonīmajiem avotiem vai juridiskajām personām ir aizliegti. Partijas nedrīkst ēmt aizdevumus vai kredītus un finansēšana no štrešo personu pusēs arī ierobežota.¹⁶

Lai šis process būtu caurskatāms, partijām un apvienībām KNAB ir jādeklarē ziedojumu summas un to avoti publikācijai tīmekļa vietnē. Ja vēlēšanu kandidāti pārsniedz kampaņas tirdzniecības grieštie, KNAB ir pilnvarots uzlikt administratīvo naudas sodu un aizliegt turpmākās kampaņas aktivitātes.

Kopvēlēšanu kampaņas sākumā, KNAB ir saņēmis 53 ziņojumus par kampaņas finansējuma noteikumu pārkāpumiem. Uz nelielām pārkāpumiem, tādēļ, kā štrešo personu tirdzniecības grieštie

¹⁵ Kopā 20,000 Lati (28,500 Euro).

¹⁶ Likumā noteikti grieštie 15 minimālo mēnešalgu apmērā (3,000 lati vai aptuveni 4,300 euro).

p rsnieg-ana vai nelikum gi ziedoējumi, tika laic gi rea ts. 15. septembr KNAB aizliedza turpin t kampa u uz mumam *Freedomlab*, kur-bija p rk pis štre- s personasö kampa as t ri u griestus.

Mediji

Mediji nodro-in ja v l t jiem piek uvi dafl diem politiskajiem viedok iem. Ta u vair kas politisk s partijas, ar kur m tik s OSCE/ODIHR LEOM, ap-aub ja mediju taisngumu un objektivit ti. Turkl t, sarunubiedri pauda baflas par politisko partiju vid past vo-o praksi maks t par atainojumu zi s vai redakcijas koment ros.

Priek-v l -anu kampa as likums regul kampa as norisi medijos, tostarp ar jaut jumus par maksas un bezmaksas tera laiku. Medijiem saisto-s ir ar Elektronisko mediju likums, kas nosaka, ka notikumi un fakti ir j ataino taisngi, objekt vi un j veicina viedok u apmai a. Saska ar pa-ajiem rk rtas v l -anu noteikumiem, termi -, kur medijiem bija j iesniedz savi politisko rekl mu izcenojumi, bija sa sin ts. KNAB zi oja, ka desmit mediji nav iev roju-i -o termi u.

Nacion l Elektronisko pla-sazi as l dzeku padome, kuras uzdevums ir uzraudz t audiovizu lo mediju atbilst bu likuma pras b m, veica nacion lo un re ion lo TV un radio staciju monitoringu. Padome ir sa musi 15 form las s dz bas, tostarp ó par negod gu faktu atspogu ojumu vai nepiem rotu rekl mas saturu, k ar l gumus sniegt skaidrojumus. Novembra pirmaj ned Padome public s zi ojumu par veikt mediju monitoringa rezult tiem.

Saska ar OSCE/ODIHR LEOM veikto mediju monitoringu¹⁷, sabiedriskais kan ls LTV1 sav s zi s, aktualit t s un debat s sniedza visp r ji l dzsvarotu, galvenok rt neutr lu faktu atainojumu par galvenajiem kandid tiem¹⁸. LTV1 notur ja devi as priek-v l -anu debates, trij s no kuram piedal j s visi 13 kandid ti. P r j s se- s debat s piedal j s vien gi partijas, kas -obr d ir p rst v tas Saeim , k ar partijas, kas p c sociolo isk s aptaujas datiem var tu p rvar t divu procentu barjeru. Daflas maz s partijas pauda neapmierin t bu par to, ka t s ir izsl gtas no dafl m debat m, balstoties tikai uz sociolo isko aptauju datiem.¹⁹

Nacion lie priv tie kan li ar pamat cent s sniegt l dzsvarotu inform ciju par galvenajiem s ncen-iem²⁰. Divi krievvalod gie kan li velt ja vair k laika šSaska as centramö k citiem sarakstiem²¹. Priv tais kan ls LNT notur ja divas debates ar tikai se- m partij m, bet TV 3 ó ar piec m. TV5 organiz ja diskusijas ar partiju p rst vju piedal -anos, bet PBK p rraid ja priek-v l -anu intervijas.

Kampa as atainojums druk taj pres sev ietv ra intervijas ar kandid tiem, ekspertiem, koment rus un redaktoru slejas. No latvie-u av z m š*Neatkarīgā Rīta Avīze*ö deva priek-roku apvien bai šZa o un Zemnieku savien baö. Krievu valod izn ko-ais laikraksts š*Vesti Segodna*ö un š*Chasö* vair k uzman bas velt ja šSaska as centramö nek citiem sarakstiem.

¹⁷ OSCE/ODIHR LEOM veica 19 dienu ilgu monitoringu, iek aujot taj piecus TV kan lus (valsts kan lu LTV1 un priv tos LNT, TV3, TV5 un PBK) un piecus dienas laikrakstus latvie-u un krievu valod raksto-us laikrakstus (*Diena*, *Latvijas Avīze*, *Neatkarīgā Rīta Avīze*, *Čas*, *Vesti Segodna*). Mediju monitorings koncentr j s uz vakar stundu (18:00-24:00) a it cijas atspogu ojumu autorraid jumos (zi u raid jumos, sarunu -ovos, debat s un aktualit -u programm s) un maksas rekl m s.

¹⁸ šSaska as centrsö, šZatlera reformu partijaö, šVienot baö, šZa o un Zemnieku savien baö, šTiesers reformu partijaö un šNacion l apvien ba/LNNKö katra sa ma 10-15% raidlaika. šPar cilv ka ties b m vienot Latvij ö sa ma 6 % raidlaika.

¹⁹ Partija šTautas kontroleö iesniedza s dz bas vair k s instit cij s par to, ka netika aicin ta uz LTV1 re ion laj m debat m.

²⁰ TV3 velt ja 23% uzman bas šSaska as centramö, 22% uzman bas šZa o un Zemnieku savien baiö, 16% - šVienot baiö un 14% šZatlera reformu partijaiö. LNT velt ja 14 l dz 17% visiem galvenajiem kandid tiem.

²¹ TV5 velt ja 22% öSaska as centramö un PBK ó 27%.

Monitoringa perioda laikā šīs reformu partija izmantoja vairāk apmaksētās TV reklāmas kā citi, tam sekoja šķaun un Zemnieku savienība, reklamējoties gan latviešu, gan krievvalodīgajos medijos.

Sieviešu līdzdalība

Kaut arī nav neformālu – r–u, ne arī pa–u noteikumu, kas veicinātu vienlīdzīgu sieviešu dalību Latvijas politiskajās dzīvībās, sievietes joprojām ir mazāk pārstāvētas galvenajās lēmējvaras iestādēs. Iepriekšējā parlamentā bija 21 sieviete, divas no 13 ministru kabineta sievietes. Neviena no partijām un apvienībām, kas tikš ar OSCE/ODIHR LEOM, neminēja par iekšējiem mehānismiem, kas veicinātu dzimumu vienlīdzību –ānu sarakstu izveidi. No 1090 kandidātiem 331 (30,3%) bija sievietes. Tas norāda uz nelielu pieaugumu salīdzinot ar 2010. gadu, kad parlamenta vāļānā piedalījās 28,6% sievietes (353 no 1235 kandidātiem).

Daudz partiju vidū bija vārojama ievārojama at– ir ba to sieviešu pātsvars, kuras partijas bija izvirzījušas par kandidātiem. Sarakstā –Br vāba. Br vā no bailēm, naida un dusmām ir vislielākais sieviešu kandidātu pātsvars (74,1%), vismazāk sieviešu kandidātu (21,7%) bija –Saska ar Centraā sarakstā. Gandrīz trešdaļa sieviešu balotājas R gā vāļānā apgabalā.

Tikai trīs no deviņiem CVK locekļiem ir sievietes. Sievietes ir plaši pārstāvētas arī PVK.

Mazākumtautību līdzdalība

Latvijas iedzīvotāju sastāvā ir vairāku etnisko un lingvistisko minoritāšu pārstāvēji. Saska ar pārdziem statistikas datiem, latvieši ir 59,5% no visu iedzīvotāju kopskaita, pārējie iedzīvotāji daļēji pieder etniskajām un lingvistiskajām minoritātēm, pamatā tie ir etniskie krievi (27,3%).²²

Pēc Latvijas neatkarības atgāšanas 1991. gadā, pilsonība automātiski tika pie– irta tiem, kas bija Latvijas pilsoņi pirms 1940. gada un viņu pācņiem, atstājot lielu skaitu Latvijas iedzīvotāju bez Latvijas vai kādas citas valsts pilsonības. 319,267 cilvēki, kas ir aptuveni 14% no iedzīvotāju skaita, ir reālisti kā šnepilsoņi –āoā lielākā daļā no tiem ir bāsoānas vecumā.²³ Lielākā daļa nepilsoņu pieder pie nacionālajām minoritātēm. Kop–2006. gada nepilsoņu naturalizācijas temps ir nozīmīgi krities.²⁴ Kā pozitīva tendence jāmin Ministru kabineta 2011. gada 5. jūlija noteikumi, kas sniedza iespēju reālistiem nepilsoņiem k Latvijas pilsoņiem, veicot viņu dzimānas reālistiju.

No 1,092 reālistajiem kandidātiem, 117 pieder krievu minoritātei, 790 ir deklarējuši sevi kā etniskos latviešus un 133 ir izlēmī nemiņt savu etnisko izcelsmi. Pārējiem kandidātiem bija kāda cita etniskā izcelsme.

Saska ar Valsts valodas likumu visai oficiālajai saziņai ir jānotiek latviešu valodā vai jābūt pieejamam sertifikātam tulkojumam (ar daļiem izēmumiem).²⁵ Valsts iestādes Valsts valodas likumu interpretē tādi, ka tas aizliedz publicēt vāļānā izglātoānas un informatīvās materiālus

²² Iekālietu ministrijas Pilsonības un Migrācijas lietu pāvaldes 2011. gada 1. jūlija dati.

²³ Saska ar Iekālietu ministrijas Pilsonības un Migrācijas lietu pāvaldes datiem, 306,400 nepilsoņi ir sasnieguši bāsoānas vecumu (16,5% no iedzīvotājiem bāsoānas vecumā). (2011. gada 1. jūlija dati.)

²⁴ Naturalizācijas skaits 2006. gadā bija 16 439, 2007. gadā – 6826, 2008. gadā – 3004, 2009. gadā – 2080, bet 2010. gadā – 2336 (Iekālietu ministrijas Pilsonības un Migrācijas lietu pāvaldes dati.)

²⁵ Lielākā daļa PVK, kurus apmeklēja OSCE/ODIHR LEOM, pāuda gatavību pieēmt šādas krievu valodā.

cit valod , k tikai latviski, t d j di potenci li nost dot neizdev g k st vokl v l t jus ar zemu latvie-u valodas zin -anu l meni.²⁶

Sūdzības un apelācijas

S dz bu un apel ciju sist ma ir atrun ta dafl dos likumos, un t s izskata dafl d s ties s un administrat vaj s instanc s. CVK pak aut b ir s dz bu izskat -ana attiec b uz zem k st vo-u v l -anas komisiju darbu un l mumiem. S dz bas par kandid tu re istr -anu tiek izskat tas Administrat vaj apgabalties . CVK ar lemj par s dz b m attiec b uz v l -anu rezult tiem, - di l mumi ir p rs dz mi Augst kaj ties .

V l -anu administr cij un ties s ir iesniegts tikai neliels s dz bu skaits. V r emams bija Administrat v s apgabaltiesas 7.septembra l mums par labu diviem kandid tiem, kurus pirms tam CVK bija izsl gusi no deput tu kandid tu saraksta.

Vietējie un starptautiskie novērotāji

Saeimas V l -anu likums nesatur detaliz tus noteikumus par akredit cijas proced ru vai par viet jo vai starptautisko nov rot ju ties b m un atbild bu. Tom r CVK ir pilnvarojusi 38 starptautiskos un vair k nek 100 viet jos nov rot jus, tostarp nov rot jus no Ties bsarga biroja. Partiju nov rot jiem nebija nepiecie-ama iepriek- ja CVK akredit cija, pietika, ka vi i re istr jas attiec gaj v l -anu iecirkn v l -anu dien . Visi OSCE nov rot ji laic gi sa ma ofici lu akredit ciju.

Vēlēšanu diena

OSCE/ODIHR LEOM neveica visp r ju un sistem tisku nov ro-anu v l -anu dien , bet OSCE/ODIHR LEOM nov rot ji apmekl ja noteiktu v l -anu iecirk u skaitu vis valst .

L dz gi ka iepriek- j s parlamenta v l -an s, v l -anu iecirk os nebija iepriek- sagatavotu v l t ju sarakstu. Balssties gam pilsonim ar der gu pasi bija ties bas balsot jebkur v l -anu apgabal un jebkur v l -anu iecirkn valst . V l t ju pases tika apz mogotas, lai nepie autu vair kk rt ju balso-anu, un vi u v rdi tika iek auti v l t ju sarakstos, kuri tika veidoti v l -anu iecirk os v l -anu dien . Lai sniegtu iesp ju vair k v l t jiem izmantot savas balso-anas ties bas, 124 v l -anu iecirk os vis valst par div m stund m tika pagarin ts balso-anas laiks, nesen izdarot groz jumus Saeimas V l -anu likum . Tmj s v l -an s var ja piedal ties 1 542 700 balssties gi v l t ji, ieskaitot v l t jus r valst s.

Balso-ana nedaudzajos v l -anu iecirk os, ko apmekl ja OSCE/ODIHR LEOM, norit ja labi organiz t veida. V l -anu komisijas iev roja proced ras un profesion li izpild ja savus pien kumus. Neraugoties uz CVK centieniem²⁷, v l -anu iecirk u iek rtojums un p rpild t ba daflk rt negarant ja balso-anas aizkl tumu. Vair kos v l -anu iecirk os bija nov rojami imenes balsojumi. Mediji zi oja par nedaudziem p rk pumiem, tostarp s dz b m par iesp jamu balsu pirk-anu. Daflas partijas izmantoja ties bas izvietot v l -anu iecirk os savus nov rot jus.

²⁶ ANO Cilv kties bu komiteja, piem ram, rekomend , lai ōv l -anu inform cija un materi li b tu pieejami maz kumtautu valod sō, skat. Visp r jais 25. koment rs par Starptautisk pakta par pilsoniskaj m un politiskaj m ties b m 25. pantu.

²⁷ Saska ar iepriek- j m OSCE/ODIHR rekomend cij m CVK ieviesa jaunu instrukciju attiec b uz balso-anas kab u izvietojumu, lai var tu lab k nodro-in t aizkl tu balso-anu.

OSCE/ODIHR novērotājiem tika piešķirta pilnvarotā pieeja skaitliskajām un tabulcietas procesam apmeklētajos valsts iecirkņos un PVK. Abi šie procesi bija labi organizēti un caurskatāmi, kaut arī balsu skaitliskā ieilgā tajos valsts iecirkņos, kuros tika notikusi manuāla un kuros bija atdots daudz balsu. Tika bijis pirmoreiz, kad datu valsts iecirkņos skaitliskā tika izmantoti skeneri, kas atviegloja šo procesu. CVK rezultātu apkopšanai izmantoja jaunu datorprogrammu, ar kuras palīdzību digitālie protokoli ar interneta starpniecību tika pārnesti pašvaldību valsts iecirkņiem uz centrālajiem iecirkņiem. Pateicoties tam valsts iecirkņiem bija jālaicīgi elektroniski darīt zināmus provizoriskos rezultātus, uzlabojot caurskatāmību.

Šis ziņojums ir pieejams arī latviešu un krievu valodās, taču vienīgi angļu teksts ir uzskatāms par oficiālo versiju.

MISIJAS INFORMĀCIJA UN ATZINĪBA

Rīga, 2011. gada 18. septembrī OSCE/ODIHR Ierobežotā valsts iecirkņu novērotāju misija (LEOM) ieradās Latvijā 26. augustā. Misiju vadīja Konrads Olszewski (Konrad Olszewski), tās sastāvā no deviņu cilvēku komandas, kas atradās Rīgā, un sešiem ilgtermiņa novērotājiem, kuri atradās trijos reģionālajos apgabalos. LEOM komandu veidoja 13 OSCE dalībvalstu pārstāvji.

OSCE/ODIHR LEOM valsts iecirkņos iestādīja mērķus par uzaicinājumu novērot valsts iecirkņos, Centrālajai valsts komisijai (CVK) par sadarbību un akreditācijas dokumentu nodrošināšanu, un rīcību ministrijai par atbalsta sniegšanu. OSCE/ODIHR LEOM valsts iecirkņos izteikt pateicību arī citām nacionālajām un pašvaldību institūcijām, valsts iecirkņiem, kandidātiem, politiskajām partijām un pilsoniskās sabiedrības organizācijām par sadarbību.

Lai gūtu plašāku informāciju, lūdzam griezties pie:

- Mr Konrad Olszewski, OSCE/ODIHR LEOM vadītājs, Rīga (+371 6 703 5200);
- Mr Jens Eschenbacher, OSCE/ODIHR, Preses sekretārs (+48 603 683 122); vai
- Ms Tamara Otiashvili, OSCE/ODIHR Valsts iecirkņu padomniece, Varšava (+48 22 520 0600);

OSCE/ODIHR LEOM adrese:

Valdemāra centrs
Kr. Valdemāra 21, Rīga, LV-1010
Tālrunis: +371 6 703 5200
Fakss: +371 6 703 5252
E-pasts: office@odhr.lv